

Lapset puheeksi – kysymyksiä ja vastauksia 4.12.2019

Meri Larivaara ja Bitta Söderblom, MIELI Suomen Mielenterveys ry

Alle on koottu usein esiin nousevia kysymyksiä Lapset puheeksi –työstä koulumaailmassa. Vastaukset menevät osittain päällekkäin, ja ne voidaan lukea itsenäisinä kokonaisuuksinaan.

1. Mikä Lapset puheeksi-työskentely?

Lapset puheeksi (LP) –keskustelu on voimavarakeskeinen työväline kodin ja koulun väliseen työskentelyyn. Menetelmä on alkujaan kehitetty aikuisten terveyspalveluihin, mutta siitä on kehitetty yhdessä koulujen kanssa erillinen kouluversio.

LP-keskustelurunko auttaa vanhempia¹ ja opettajaa keskustelemaan yhdessä oppilaan arjesta eri näkökulmista. Kun opettaja ymmärtää oppilaan arkea kokonaisuutena, hän pystyy tukemaan oppimista aikaisempaa paremmin. Myös koulun ja kodin yhteistyö sujuvoituu.

LP-työskentely koulussa koostuu LP-keskustelusta yhden tapaamisen puitteissa ja tarvittaessa LP-neuvonpidosta.

LP-keskustelussa vanhemmat ja opettaja valitsevat yhdessä keinoja tukea oppilaan vahvuuksia ja auttaa häntä selviytymään mahdollisten vaikeiden asioiden kanssa. Lopputuloksena syntyy konkreettinen suunnitelma siitä, miten oppilaan arjen vahvuuksia tuetaan kotona ja koulussa ja miten häntä autetaan kotona ja koulussa selviytymään mahdollisten haavoittuvuuksien kanssa. Tämän seurauksena oppilas voi paremmin ja saa kykynsä käyttöön koulussa. Suunnitelman kirjaamisesta löytyy tarkempaa tietoa kysymyksen 5 kohdalta.

LP-neuvonpito järjestetään koulussa oppilas- ja opiskelijahuoltolain (luku 2, § 14) mukaisena yksittäisen oppilaan tueksi koottavan monialaisen asiantuntijaryhmän tapaamisena, jonka kulku noudattaa LP-neuvonpidon rakennetta ja sisältöä.

2. Miksi Lapset puheeksi –menetelmää kannattaa käyttää?

LP-työn tavoitteena on tukea oppilaan hyvinvointia, oppimista ja suotuisaa kehitystä sekä yhteistyötä kodin ja koulun välillä. Tämä tavoite vastaa oppilas- ja opiskeluhuoltolaissa määritettyä tarkoitusta (luku 1, §2 ja §4).

LP -lokkikirja teemoineen edesauttaa tutustumista oppilaaseen ja oppilaan arkeen sekä vahvistaa kodin ja koulun yhteistä ymmärrystä oppilaasta ja tarvittavista toimista oppimisen ja hyvinvoinnin tueksi.

Opettajien kokemuksen mukaan LP-keskustelu kestää yleensä noin 30-45 minuuttia. Kun opettaja on tottunut käyttämään menetelmää, aikaa kuluu yleensä vähemmän, ellei oppilaan kohdalla nouse esiin erityisiä haavoittuvuuksia, jotka vaativat pidempää keskustelua vanhempien kanssa. Opettajien kokemuksen mukaan LP-menetelmän käyttö tasalaatuistaa keskustelua ja säästää aikaa myöhemmin. Keskustelun jälkeen on helppo olla yhteydessä huoltajiin missä tahansa asiassa. Osa kunnista myös maksaa opettajille palkanlisää käydyistä LP-keskusteluista.

3. Teettäkö Lapset puheeksi työ päällekkäistä tai ylimääräistä työtä?

Lapset puheeksi (LP) –keskustelu ei ole uusi tehtävä, vaan se on työväline toteuttaa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita (2014, s. 35-36) sekä lakisääteistä kodin ja koulun yhteistyötä (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki, luku 1, §4). LP- keskustelurunko siis tarjoaa rakenteen ja sisällön esimerkiksi vanhempien vartiin tai yksilökohtaisen monialaisen asiantuntijaryhmän tapaamiseen.

LP ei ole rinnakkainen tai päällekkäinen arviointikeskustelun kanssa. Se ei ole väline arvioida oppimista ja suorituksia. Sen sijaan LP on väline kodin ja koulun yhteistyöhön oppilaan hyvinvoinnin ja oppimisen tukemiseksi, ja keskustelun päämääränä on tutustuminen oppilaaseen kokonaisvaltaisesti. Jos keskustelussa nousee esiin oppimissuunnitelmaan liittyviä asioita, ne voidaan vanhempien luvalla viedä oppimissuunnitelmaan (katso tarkemmin kysymys 5).

---

¹ Vanhempi-sana tarkoittaa tässä oppilaan huoltajia riippumatta sukulaisuudesta.

LP ei myöskään ole rinnakkainen tai päällekkäinen laajojen terveystarkastusten tiedonkeruulomakkeiden kanssa. Tosin aikaisemmin käyty LP-keskustelu auttaa opettajaa täyttämään terveystarkastukseen liittyvän tiedonkeruulomakkeen. Laajoissa terveystarkastuksissa kouluterveydenhuoltoon koottu tieto ei tule kaikissa tilanteissa opettajan käyttöön.

4. Onko Lapset puheeksi tiedonkeruulomake?

Lapset puheeksi (LP) -lokikirja on keskustelurunko. Se ei ole täytettävä ja koululle arkistoitava tiedonkeruulomake. Lokikirjaa käytetään varmistamaan, että keskustelu toteutuu samankaltaisena kaikkien perheiden kanssa opettajasta riippumatta. LP-keskustelu ei myöskään ole haastattelu, vaan se on tasavertainen keskustelu, jossa rakennetaan yhteistä ymmärrystä ja kumppanuutta.

5. Miten ja mihin Lapset puheeksi –keskustelu ja –neuvonpito kirjataan?

Kirjaamisessa noudatetaan koulun tavanomaisia käytäntöjä kodin ja koulun yhteistyön kirjaamisesta. Joissakin kouluissa tehdään Wilmaan tai vastaavaan järjestelmään merkintä siitä, että keskustelu on käyty, sekä kirjataan keskusteluun osallistuneet henkilöt ja ne toimet, joilla opettaja tukee oppilaan arkea koulupäivän aikana. Jos oppilaalla on oppimissuunnitelma (pedagoginen asiakirja), opettaja voi pyytää tarvittaessa vanhemmalta luvan kirjata keskustelussa esille tulleita asioita oppimissuunnitelmaan. Muuten keskustelusta ei jää mitään kirjauksia eikä erillisiä arkistoja tai rekistereitä.

Jos LP-keskustelussa ilmenee, että oppilaan tueksi tarvitaan vanhempien ja opettajan lisäksi muita ihmisiä, kutsutaan koolle LP-neuvonpito. Se järjestetään koulussa oppilas- ja opiskelijahuoltolain (luku 2, § 14) mukaisena yksittäisen oppilaan tueksi koottavan monialaisen asiantuntijaryhmän tapaamisena. LP-neuvonpito kirjataan opiskeluhuoltokertomukseen samojen ohjeiden mukaan, kuin muulla menetelmällä toteutettu yksilökohtainen monialaisen asiantuntijaryhmän tapaaminen (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki, luku 3, §20). LP-neuvonpidon periaatteiden mukaan on tärkeää kirjata sovitut toimenpiteet ja vastuut sekä niiden seuranta.

6. Sopiiko Lapset puheeksi -työ osaksi opettajan työtä?

LP-keskustelu sisältää tavallisia lapsen arkeen liittyviä asioita, mikä tukee koulun ja kodin yhteistä ymmärrystä lapsen hyvinvoinnista ja kehitymisestä. Menetelmä sopiikin ihan jokaisen perheen kohtaamiseen. Kun opettaja ymmärtää oppilaan arkea kokonaisuutena, hän pystyy tukemaan oppimista paremmin. Opettajan näkökulmasta sovittavat toimenpiteet keskittyvät siihen, miten hän voi mahdollisimman hyvin tukea oppilastaan koulupäivän aikana, jotta oppiminen sujuisi suotuisasti.

LP työ integroituu osaksi opetustyötä, eikä sitä siten voi ulkoistaa oppilashuollon henkilökunnalle ongelmatilanteisiin. Tarvittaessa opettaja ohjaa perheen yksilöllisen oppilashuollon palveluihin. Jos on tarpeen koota yksittäisen oppilaan tueksi monialainen asiantuntijaryhmä, LP-neuvonpito tarjoaa tapaamiseen kokonaisvaltaisen ja voimavaralähtöisen rakenteen.

LP-menetelmästä saadun kokemuksen perusteella opettaja voi pysyä omissa ammattiroolissaan. Opettaja voi toteuttaa menetelmän avulla perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita ja oppilas- ja opiskelijahuoltolakia sekä positiivista pedagogiikkaa.

7. Miksi tarvitaan kokonaisvaltaista ymmärrystä?

Keskustelu vahvistaa opettajan ja vanhempien yhteistä ymmärrystä siitä, kuinka lasta voidaan tukea kasvussa ja oppimisessa parhaiten. Keskustelussa puhutaan oppilaasta ja hänen arjestaan sekä oppimisesta, toimivista seikoista (vahvuudet) sekä seikoista, jotka ovat vaikeita (haavoittuvuudet), ei ainoastaan suoritteista ja koulusta. Keskusteluissa rakennetaan kumppanuutta.

Kun opettaja ymmärtää oppilaan arkea kokonaisvaltaisesti, hän pystyy tukemaan oppimista oppilaslähtöisesti ja rakentamaan hyvää opettajan ja oppilaan välistä suhdetta. Tutkimusten pohjalta tiedetään, että hyvä opettajan ja oppilaan välinen suhde edistää oppimista ja oppilaan viihtymistä koulussa.

8. Miksi vahvuudet osaksi oppilaan kouluarkea?

Lapset puheeksi (LP) -työssä vahvuus tarkoittaa asiaa, joka sujuu tavanomaisesti. Vahvuudet syntyvät usein yksilön ja ympäristön välisenä vuorovaikutuksena ja niitä voidaan vahvistaa ja lisätä.

On varsin tavallista, että ammattilaisten ja vanhempien välinen keskustelu keskittyy oppilaan suorituksiin ja niihin mahdollisesti liittyviin vaikeuksiin tai ongelmiin. Jokaisen oppilaan arjesta löytyy kuitenkin aina myös toimivia asioita eli vahvuuksia, joita tunnistamalla ja tukemalla vaikutetaan suoraan oppilaan itsetuntoon, itseluottamukseen ja myönteiseen minäkuvaan. Vahvuuksien tunnistamisen ja esiin tuominen vaikuttaa oppilaan kokemukseen arjestaan kotona ja koulussa sekä itsestään ihmisenä ja oppijana.

Haavoittuvuuksilla tarkoitetaan LP-työssä asioita, jotka ovat arjessa vaikeita tai joista voi tulla vaikeita, jos mitään ei tehdä. Niihin on tietenkin tärkeää hakea ratkaisuja kodin ja koulun yhteistyössä. Vahvuuksien valjastaminen arjen sujuvuuden lisäämiseksi on erityisen tärkeää, kun kodin tai koulun arjessa on vaikeuksia. Vahvuuksien kautta saadaan voimavaroja selviytyä myös haavoittuvuuksien kanssa.

9. Miksi tarvitaan Lapset puheeksi -koulutus?

Lapset puheeksi (LP) –menetelmäkoulutukseen osallistuminen antaa valmiudet LP-työhön. Koulutuksessa syvennyttään menetelmän teoriaan ja toteutukseen, opetellaan lokikirjan käyttöä yhteisen keskustelun tukena ja opiskellaan LP-työlle ominaista voimavaralähtöistä työskentelytapaa. Omassa työssä harjoitellaan menetelmän käyttöä ja saadaan siihen menetelmäohjausta. Koulutuksen käytyään opettaja osaa käyttää LP-menetelmää sen tavoitteiden mukaisesti.

Opettajat pätevöityvät LP-keskustelun osaajaksi 12 tunnin koulutuksen pohjalta (2 x 6 tuntia tai 4 x 3 tuntia). He voivat myös osallistua 18 tunnin (3 x 6 tuntia tai 6 x 3 tuntia) menetelmäkoulutukseen ja pätevöityvät näin LP-menetelmän osaajaksi (pätevyys LP -keskusteluun ja -neuvonpitoon). Oppilashuollon henkilökunta osallistuu aina kolmen päivän (18 tunnin) koulutukseen. Pidempi, 18 tunnin koulutuskokonaisuus mahdollistaa jatkossa osallistumisen LP-menetelmän kouluttajakoulutukseen.

10. Mitä näyttöä on Lapset puheeksi –työn vaikuttavuudesta?

LP-menetelmän vaikuttavuudesta on poikkeuksellisen vahvaa näyttöä sosiaali- ja terveystieteistä, joissa menetelmän on todettu vähentävän lasten tunne-elämän ongelmia ja ahdistuneisuutta sekä lisäävän prososiaalista käyttäytymistä. (Punamäki & al. 2014. Effectiveness of preventive intervention in improving cognitive attributions among children of depressed parents: A randomized study. *Journal of Family Psychology*, 27, 683-690; Solantaus & al. 2009. Safety, Feasibility and Family Experiences of Preventive Interventions for Children and Families with Parental Depression. *International Journal of Mental Health Promotion*, 11, 15-24; Solantaus & al. 2010. Preventive interventions in families with parental depression: Children's psychosocial symptoms and prosocial behaviour. *European Child and Adolescent Psychiatry*, 19, 883-892.)

Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin alueella LP-työ on otettu paikoin käyttöön varhaiskasvatuksessa ja kouluissa kaikkien perheiden kanssa käytettävänä menetelmänä sekä sosiaali- ja terveystieteissä. Tämän työn vaikuttavuutta on tutkittu Raahessa, jossa lastensuojelun toimenpiteiden tarve väheni menetelmän käyttöön oton jälkeen (Niemelä & al. 2019. Collective Impact on Prevention: Let's Talk About Children Service Model and Decrease in Referrals to Child Protection Services. *Frontiers in Psychiatry*, 10, Article 64).

Lisää tietoa menetelmän vaikuttavuudesta löytyy Kasvun tuki –portaalista

(<https://kasvuntuki.fi/tyomenetelmat/toimiva-lapsi-perhe-menetelmat-lapset-puheeksi-keskustelu/>).